

UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE
FAKULTA STREDOEURÓPSKYCH ŠTÚDIÍ

BAKALÁRSKA PRÁCA

2012

Simona TRENČANSKÁ

UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE
FAKULTA STREDOEURÓPSKÝCH ŠTÚDIÍ

**ANDREJ HLINKA, JEHO ŽIVOT A MIESTO
V SLOVENSKÝCH DEJINÁCH**

Bakalárska práca

Študijný program:

Stredoeurópska areálová kultúra

Študijný odbor:

3.1.2 kulturológia

Školiace pracovisko:

Katedra areálových kultúr

Školiteľ:

Mgr. Ladislav Horník, PhD.

Nitra 2012

Simona TRENČANSKÁ

Čestné vyhlásenie

Čestne vyhlasujem, že na mojej bakalárskej práci som pracovala samostatne a na základe literatúry, ktorú uvádzam v zozname použitej literatúry.

V Nitre 20. apríla 2012

.....

Simona Trenčanská

Pod'akovanie

Touto cestou by som sa chcela poďakovať svojmu školiteľovi Mgr. Ladislavovi Horníkovi, PhD. za pomoc, odborné vedenie, cenné rady a pripomienky pri vypracovaní mojej bakalárskej práce.

V Nitre 20. apríla 2012

Abstrakt

TRENČANSKÁ, Simona: Andrej Hlinka, jeho život a miesto v slovenských dejinách. [Bakalárska práca]. Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre. Fakulta stredoeurópskych štúdií. Katedra areálových kultúr. Vedúci diplomovej práce: Mgr. Ladislav Horník, PhD. Stupeň odbornej kvalifikácie: Bakalár. Nitra : UKF FSS, 2012, 40 s.

Bakalárska práca rozoberá Andreja Hlinku, jeho život a miesto v slovenských dejinách. Zameriava sa na formovanie jeho osobnosti a približuje jeho aktívny politický život, ktorým sa zaslúžil o autonómiu v rámci Československa. Práca je rozdelená do štyroch kapitol. Prvá sa venuje jeho mladosti a štúdiám, vďaka ktorým sa stal kňazom. V ďalších kapitolách popisuje jeho boje za autonómiu, pri ktorých ho neodradilo ani väzenie. Nemalú pozornosť venuje aj ďalším významným osobnostiam, spolubojovníkom za práva Slovákov, ktoré sú ukotvené v Pittsburskej dohode. Jeho život bol poznamenaný vlastenectvom, patriotizmom, kresťanským presvedčením a antikomunizmom. Zámerom bakalárskej práce je poukázať na Hlinkovu politickú aktivitu a na veľké činy tohto národného buditeľa.

Kľúčové slová: Slovenský národ. Autonómia. Kňaz. Pittsburská dohoda.

Abstract

TRENČANSKÁ, Simona: Andrej Hlinka and his place in the slovac history. [Bachelor's thesis]. University of Constantine the Philosopher in Nitra. Faculty of Central European Studies. Department of Areal Cultures. Supervisor: Mgr. Ladislav Horník, PhD. Degree of professional qualification: Bachelor. Nitra : UKF FCES, 2012, 40 p.

The Bachelor's thesis analyses Andrej Hlinka, his life and his place in the Slovak history. It focuses on the formation of his personality and shows his active political life, which contributed to the autonomy of the Czechoslovak. The work is divided into four chapters. The first is about his youth and the studies, through which he became a priest. The following chapters describes his fights for autonomy, although he could end in imprisonment. He pays attention to other important people, also fighters for the rights of the Slovak nation, which are written in the Pittsburgh Agreement. His life was influenced by patriotism, Christian belief and anticommunism. The basis of the work is to highlight the political activity and great acts of Hlinka.

Key words: Slovak nation. Autonomy. Priest. Pittsburgh Agreement.

OBSAH

ÚVOD	8
1 PRVÉ KROKY V ŽIVOTE	10
1.1 Detstvo a mladosť	10
1.2 Hlinka kňazom	11
2 POLITICKÁ KARIÉRA.....	13
2.1 Založenie Slovenskej ľudovej strany.....	13
2.2 Pred súdom.....	14
2.3 Černovská tragédia	16
2.4 Zrod 1.ČSR	17
3 BOJ O DUŠU NÁRODA.....	21
3.1 Cesta do Paríža	21
3.2 Hlinka na slobode.....	26
3.3 Vstup HSĽS do vlády a Tukov proces	29
4 POSLEDNÉ ROKY ŽIVOTA	32
4.1 Pribinove oslavy v Nitre	32
4.2 Boj o autonómiu pokračuje	33
4.3 Smrť a pohreb Andreja Hlinku.....	34
ZÁVER	36
ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY	37
PRÍLOHY	38

ÚVOD

V tejto bakalárskej práci rozoberáme Andreja Hlinku, jeho život a miesto v slovenských dejinách. Táto osobnosť nás zaujala, pretože Hlinka bol na prelome 19. a 20. storočia jednou z najdôležitejších vedúcich politických osobností, ktoré v krajnej núdzi vedeli dať národu perspektívu a smerovanie do budúcnosti. Obyvatelia slovenských dedín, mestská chudoba a robotníci vo veľkomestách nie vždy rozumeli učených apológiám, či zložitým politickým úvahám. Empaticky išli za tými, o ktorých si mysleli, že im chcú úprimne pomôcť. Takouto slovenskou osobnosťou bol Andrej Hlinka, človek pochádzajúci zo skromných sociálnych pomerov a súčasne vzdelaným a organizačne schopným do takej miery, aby zachytil a sformuloval potreby širších slovenských vrstiev. Hlinka bol slovenským buditeľom, vniesol do politiky moment bojovnosti a rozhodnosti. Pôsobil poburujúco, naliehavo a strhujúco. Pritom sa usiloval o to, aby sa Slováci stali moderným a sebavedomým národom a zachovali si svoje kresťanské zásady. Bol hovorcom tých, ktorí túžili po národnej rovnoprávnosti, človekom hrdým a nepoddajným. Typický bol svojou všestrannosťou, bol predsedom najsilnejšej slovenskej politickej strany a po roku 1918 aj poslancom v pražskom parlamente. Ako katolícky kňaz sa venoval najmä svojej farnosti, ale bol aj spolkovým a družstevným činiteľom, rečníkom, bankárom, novinárom a prekladateľom. Láska k národu bola u neho vyjadrená v politických, sociálnych a kultúrnych činoch. Taktiež bola spätá s vierou a náboženskými hodnotami a posväcovaná jeho kňazstvom. Počas násilnej maďarizácie si slovenská orientácia vyžadovala obeť, ktoré Hlinka prinášal vo forme nespravodlivých obvinení, šikanovania a väzenia. Myšlienke svojbytnosti slovenského národa ostal verný aj po vzniku 1.ČSR, keď sa presadzoval proticirkevný kurz, čechoslovakizmus a štátny centralizmus.

Práca je rozdelená do štyroch hlavných kapitol. Prevláda v nej opisný charakter a je vypracovaná za pomoci kníh, ktoré uvádzame v zozname použitej literatúry. V prvej kapitole venujeme priestor skúmaniu jeho mladosti, študentských rokov a formovaniu jeho osobnosti. Sledujeme jeho cestu k vytúženému kňazskému povolaniu a výhru vo voľbách do ružomerskej farnosti. V druhej kapitole sme sa zamerali na Hlinkov politický život a na jeho snahu o osamostatnenie ľudovej strany. Ďalej rozoberáme Hlinkovo agitovanie pre voľbami v roku 1906, za ktoré bol následne suspendovaný. Toto suspendovanie malo za následok aj Hlinkovu absenciu pri vysviacke kostola v Černovej. V tretej kapitole opisujeme Hlinku, ktorý pokračuje v boji o dušu národa a jeho tajnú cestu do Paríža,

na ktorej sa dožadoval práv ukotvených v Pittsburskej dohode. Aj napriek ďalšiemu uväzneniu sa neskôr púšťa do opätovnej politickej činnosti, pri ktorej HSLŠ vstupuje do vlády. V poslednej kapitole venujeme pozornosť posledným rokom jeho života. Osobite jeho vystúpeniu na verejnosti v roku 1933 na Pribinových oslavách v Nitre. Taktiež jeho poslednému verejnému vystúpeniu, ktoré sa uskutočnilo v Bratislave pri príležitosti 20. výročia podpísania Pittsburskej dohody. Jeho smrť v roku 1938 bola pochmúrnou udalosťou, nad ktorou zaplakal celý slovenský národ.

1 PRVÉ KROKY V ŽIVOTE

1.1 Detstvo a mladosť

Andrej Hlinka sa narodil 27. septembra 1864 v Černovej (dnes časť mesta Ružomberok) ako siedme dieťa liptovského maloroľníka a pltníka Andreja Hlinku st. Jeho matka Mária, rodená Šulíková, bola druhou otcovou manželkou. Detský charakter Andreja Hlinku sa formoval v náboženskom prostredí a v biednych sociálnych pomeroch. Od malička musel pomáhať okolo domu, na poliach a otec ho zato brával so sebou na rybačku. Zrejme po ňom zdedil rybársku vášeň, ktorú si neskôr preniesol aj do dospelosti.

V Černovej navštevoval jednotriednu ľudovú školu, vtedy ešte s vyučovacím jazykom slovenským. Hlinka tu v roku 1860 začal svoju žiacku kariéru. Učiteľom bol „starý Holdoš“, ktorý mal v Hlinkovi svojho najmúdrejšieho žiaka. (VNUK, F. 1998)

Po rokoch na neho spomínal: *„Za celých 42 rokov môjho učiteľstva nemal som takého živého a nadovšetko bystrého žiaka, ako bol malý Andrej Hlinka. Bystrosť a neslýchaná živosť prejavovala sa v každom pohybe. Súc obdarený zriedkavou pamäťou, chápal veci rýchlo, a opakovanie už prednesenej učebnej látky bolo mu iba na ťarchu. Nevedel pokojne sedieť ani vtedy, keď mal dávať pozor. Vyučovacie hodiny sa mu zdali byť nesmierne dlhými.“* (SIDOR, K. – VNUK, F. 2008. s. 14)

Ján Holdoš bol na svojho žiaka právom pyšný. Oveľa menej radosti však mal zo svojho syna Laca Holdoša, ktorý sa neskôr stal vedúcim Slovenského úradu pre veci cirkevné. S jeho menom sa spájajú najkrutejšie zásahy proti katolíckej cirkvi v päťdesiatych rokoch. Napríklad likvidácia mužských a ženských kláštorov, likvidácia gréckokatolíckej cirkvi, proces s biskupmi Vojaššákom, Gojdičom, Buzalkom a ďalšie nemilosrdné opatrenia.

Hlinkov učiteľ tak prehovoril jeho rodičov, aby chlapec pokračoval vo vzdelávaní na nižšom piaristickom gymnáziu v Ružomberku. V tom čase bolo stredoškolské štúdium šesťtriedne a končilo sa maturitou. Avšak nižšie gymnázium v Ružomberku malo v tom čase len štyri triedy. Na veľkú radosť svojich rodičov sa Hlinka medzitým rozhodol, že chce byť kňazom, a tak si potreboval dokončiť svoje stredoškolské štúdium. Posledné dva ročníky (1881-1883) teda absolvoval na levočskom gymnáziu. V tej dobe tu študovali aj viacerí ružomerskí mládenci, ktorí neskôr zohrali významnú úlohu v slovenskom verejnom dianí: napr. Vavro Šrobár, viacnásobný minister česko-slovenskej predmníchovskej i ľudovodemokratickej vlády, Jozef Kačka, kňaz a národovec, ktorého

maďarská vláda odsúdila na trest smrti pre slavianske cítenie, Ladislav Moyš, užhorodský župan a tiež popredný verejný činiteľ, Ján Jurík, spišský prepošk-kanonik, a ďalší.

Po maturite si podal Hlinka žiadosť o prijatie do spišského seminára. V tom čase chcel ísť takmer každý slovenský maturant za kňaza. Prijatí však boli len tí, s najlepším prospechom a odporúčaním od miestneho farára. Hlinka mal na konkurze úspech a dňa 2. júla 1883 ho biskup Čáska prijal za svojho klerika. Andrej Hlinka v školskom roku 1883- 1884 bol už študentom prvého ročníka filozofického kurzu na biskupskom seminári v Spišskej Kapitule. Hlinka začal svoje budúce povolanie brať vážne. V spišskom seminári vynikal, bol pilným a usilovným žiakom. Avšak mal v informáciách poznámku *inclinat ad slavicum*. Ako sa zdalo, tomuto faktu ostal aj verný.

Maďarizácia sa začala šíriť aj medzi stenami spišského seminára. Počas Hlinkových štúdií sa síce predmety prednášali a skúšky robili v latinskom jazyku, ale v styku s úradmi a vedením seminára bolo treba hovoriť po maďarsky. Bohoslovci mali dovoľené sa medzi sebou rozprávať len dva dni v týždni po slovensky. Hlinka bol proti tomuto nariadeniu a na hodinách kazateľstva žiadal, aby sa aspoň v tomto odbore smeli budúci kňazi vzdelávať v slovenčine.

V roku 1889 Andrej Hlinka ukončil svoje bohoslovecké štúdium. V júni ho biskup Juraj Čáska vysvätil za subdiakona, diakona a dňa 19. júna 1889 za kňaza. (VNUK, F. 1998)

1.2 Hlinka kňazom

Biskup prideliť Hlinkovi kaplánsku v Zakamennom Kline, kde bol jeho princípálom Juraj Ondriš, 70- ročný, nahluchlý a nevládny pán farár. Bola to pomerne veľká farnosť a Hlinka tu pobudol necelý rok. Skôr, než sa mohol venovať aj mimokostolným záležitostiam, biskup ho poslal za kaplána ďalšiemu starému kňazovi Štefanovi Matisovi do Svätej Alžbety. Pôsobil tam len pol roka a na konci roka 1890 bol preložený do Tvrdošína. Tu začal Hlinka nadväzovať kontakty s miestnou inteligenciou a venoval sa mládeži. Zblízka sledoval národné aj spoločenské problémy, ktoré prináša so sebou čoraz agresívnejšia maďarizácia. Hlinka mal samostatného a výbojného ducha, preto nerád znášal nad sebou autoritu. Čím skôr chcel mať samostatnú farnosť, kde by nepotreboval princípálov súhlas na svoje pastoračné aktivity. Preto sa prihlásil na tzv. synodálnu skúšku. V máji 1890 po jej úspešnom zložení biskup Hlinku vymenoval za správcu Troch Sliačov. Svoje kňazské povolanie chápal ako starostlivosť nielen o mravné a duchovné, ale aj

politické a sociálne potreby veriaceho ľudu.

Hlinka založil v roku 1894 v Troch Sliáčoch potravný a úverný spolok, aby ľud vytrhol z moci cudzích úžerníkov a priekupníkov. Organizoval rôzne spoločenské stretnutia, prednášky a divadelné predstavenia pre ľudí, ktorí kedysi trávili dlhé večery v krčme. Upevňoval staré a zavádzal nové pobožnosti, usporadúval ľudové oslavy, výlety. Vytrvalou a svedomitou prácou, hoci to nešlo ľahko, si Andrej Hlinka získaval obľubu svojich farníkov. Pôsobil tu až do roku 1905. Za tú dobu, sa aj vďaka Hlinkovi, stala zo zanedbanej dediny vzorná obec. Ružomerský farár Dr. Anton Kurimský bol v novembri 1904 vymenovaný za kanonika a presťahovaný do Spišskej Kapituly. Uvoľnila sa tak najväčšia katolícka farnosť v Liptove. Mesto Ružomberok bolo patronátom farnosti a obecné zastupiteľstvo volilo nového farára, ktorého schvaľoval spišský biskup. Hlinka podal svoju žiadosť 18. decembra 1904 a bol jedným zo šiestich uchádzačov.

Voľby, ktoré sa uskutočnili 22. marca 1905 vyhral Andrej Hlinka. Získal najväčší počet hlasov. V tom čase mal už povest' „nebezpečného pansláva“, preto bol pre uhorskú stranu najmenej prijateľným kandidátom.

V júni 1905 bol Andrej Hlinka dosadený do funkcie ružomerského farára. Bol členom mestského zastupiteľstva a túto funkciu bral veľmi vážne. Prišiel nato, že mesto malo obrovské dlhy, ale mestskí páni mali veľké platy a chodili na poľovačky, usporadúvali nákladné zábavy. Hlinka sa na to nemohol pozerat', tak verejne vystúpil s kritikou. Koncom roka 1905 pri obecných voľbách bola džentricko-maďarská klika z mestského výboru odstránená. Za svojich reprezentantov si občania zvolili čestných ľudí a s ich pomocou sa podarilo ozdraviť finančnú situáciu mesta. (VNUK, F. 1998)

2 POLITICKÁ KARIÉRA

2.1 Založenie Slovenskej ľudovej strany

Ľudová strana vznikla, pretože liberálna mocenská mašinéria chcela minimalizovať vplyv katolíckej cirkvi, potlačiť kresťanské hodnoty a nahradiť ich liberálnymi. Snažila sa zlepšiť životné podmienky širokých ľudových vrstiev a odstrániť úžerníctvo, korupciu, vystaňovalstvo a podvody. Nová politická strana bola spočiatku naklonená k riešeniu národnostnej otázky, ktorá by im zabezpečila riadny národný život v Uhorsku. Táto problematika bola v prípade Slovákov veľmi aktuálna, pretože maďarský tlak sa stupňoval v každej sfére spoločenského života. Zichyho Ľudová strana (Néppárt) si svojím postojom a politikou získala na svoju stranu Slovákov, najmä katolíckych kňazov. Kazatelia svojím záujmom prispeli k jej intenzívnej činnosti. Liberálom sa to nepáčilo a označili túto stranu za veľké nebezpečenstvo pre vlasť, lebo v nej rozhodovali duchovní. Kazateľnica sa pre nich stala najlepším miestom na agitáciu, kde mohli vyjadriť svoj názor na politickú a spoločenskú situáciu. Keďže mnohí kňazi agitovali a pracovali priamo medzi ľudom, ľahšie ho získavali pre zámery Ľudovej strany. Andrej Hlinka vynikal svojou činorodosťou zo všetkých najviac. Zakladal spolky, prednášky, výchovno-vzdelávacie podujatia a tiež bol v ružomerskom Katolíckom kruhu druhým tajomníkom. (LETZ, R. - MULÍK, P. a kol. 2009)

Zichyho a Hlinku spájalo odpor k liberalizmu a obaja najviac prejavovali odpor voči jeho zosmiešnenej uhorskej podobe. Slovenské katolícke kňazstvo a jeho politika sa však nedali natrvalo zosúladiť s cieľmi Zichyho Ľudovej strany. Pri voľbách, ktoré sa konali v roku 1901, Néppárt odmietol podporiť Hlinku a jeho kandidatúru. Bolo to najmä preto, že Hlinka bol pre Zichyho príliš radikálny a slovenský. (BIELIK, F. – BOROVSÝ, Š. 1991)

Odkedy sa „dostal k veslu“ maďarský šovinista Molnár, pomery v Ľudovej strane začali byť neudržateľné. Vodcovia maďarskej odbočky robili presný opak toho, čo sľúbili Slovákom. Hlinka spolu s ďalšími Slovákami, ktorí sa sklámali v Ľudovej strane sa zamýšľali založiť svoju vlastnú Slovenskú ľudovú stranu (SĽS). Bolo to najmä preto, že Hlinka videl, že Ľudová strana svojou pasivitou národ nespasí. Tak napadla Hlinku myšlienka založiť SĽS, ktorá vedela hýbať masami slovenského ľudu a tiež ho stavala do boja za práva slovenčiny a viery. (MEŠŤANČÍK, J. – FUGA, F. – KIRSCHBAUM, J. 1991)

SĽS sa v decembri 1905 osamostatnila. Nebola to zatiaľ politická strana, skôr politické hnutie, ktoré sa snažilo o kresťansko-sociálny, respektíve ľudový program. Toto

politické hnutie malo za cieľ presadzovanie národných požiadaviek a tiež všeobecného volebného práva. SLS bola voľne združená s Národnou stranou a ich cieľom bolo dosiahnuť spoločné národné požiadavky. V kríze bola aj vládnuca Liberálna strana, do ktorej ju dovedol politický pohyb v Uhorsku. V krátkej dobe sa uskutočnili dvoje voľby do snemu. Pre Hlinku a pre slovenské národné hnutie boli dôležité tie z mája 1906. SLS postavila do volieb trinásť kandidátov a jej predvolebný program pozostával z dvanástich bodov. Nachádzali sa v ňom národné, demokratické a kresťanské požiadavky. Andrej Hlinka však nekandidoval. Napriek tomu však voľby pre Slovákov dopadli úspešne. (BIELIK, F. – BOROVSÝ, Š. 1991)

2.2 Pred súdom

Andrej Hlinka sa stával čoraz obľúbenejším a jeho autorita rástla. Na jarmokoch a trhoch sa čoraz častejšie hovorilo o Hlinkovi, ktorý rozpráva po slovensky, stavia domy, školy, poučuje ľud, stavia mu kostoly, nebojí sa pánov a pomáha chudobe. Všade mal svojich obdivovateľov. Preto, keď chcel nejaký kandidát zvíťaziť pri voľbách, musel poprosiť Hlinku, aby prišiel zarečniť v jeho prospech. V Dolnom Liptove bol kandidátom Ľudovej strany v roku 1906 Dr. Vavro Šrobár. Bol to Hlinkov dobrý priateľ, preto s ním pochodil Dolný Liptov, agitoval a rečnil, aby preňho získaval hlasy. Maďaróni a notári chodili všade za ním, zapisovali si jeho reči a udávali Hlinku, že búri ľud proti kráľovi a panujúcim Maďarom. Prvý, kto prišiel podlomiť Hlinku, bol spišský biskup Alexander Párvy. Uveril udavačom, svojho podriadeného napomenul a suspendoval ho „ab officio“. Hlinka bol zbavený farárskeho úradu a 19. júna 1906 suspendovaný „ab ordine“. Od toho dňa nesmel vykonávať svoje kňazské povinnosti. Hlinkovi nepriatelia videli, že ho trest biskupa Párvyho nezlomil. Napokon sa rozhodli urobiť ho neškodným úplne. Hlinka sa vracal dňa 26. júna 1906 vlakom z návštevy od Bonka, farára v Lipnici. Na ružomerskej vlakovej stanici ho čakali žandári a hneď na pravé poludnie ho odvedli do väznice. V ten deň uväznili žandári okrem Hlinku a Šrobára aj zopár vážených ružomerských mešťanov. Andrej Hlinka spolu so svojimi spoločníkmi sedeli na lavici obžalovaných od 20. novembra do 6. decembra 1906. Ani tak väzenie, skôr hanba nad slabosťou niektorých svojich spoluväzňov, urobila Hlinku trochu smutným a utrápeným. Obvinený bol za to, že pred kostolom v Strednej Revúcej dňa 16. apríla 1906 povedal, načo je ľudu maďarčina, keď jej nerozumie. Tiež bol obžalovaný kvôli poburovaniu proti

uhorskej vrchnosti. Keď rečnil v Ružomberku tvrdil, že on ľud za žiadnych okolností neopustí a žiadal slovenské školy aj vrchnostenské prípisy pre ľud v slovenčine. (SIDOR, K. – VNUK, F. 1990).

Hlinka ako žalovaný, využil svoje právo na poslednú reč a povedal: „*Mňa vy nezmeníte. Mňa vy nepotrestáte. Mňa vy nezlomíte! Slovákom som sa narodil, Slovák som a Slovák budem! A keď vyjdem zo žalára, zas len budem pokračovať tam, kde som prestal. Do posledného svojho dychu budem bojovať za sväté práva slovenského ľudu, za božské práva slovenského národa!*“ (HOLEC, R. 1997. s. 230)

Súd vyniesol rozsudok a Hlinka dostal dva roky štátneho väzenia a 1500 korún peňažnej pokuty. Okrem toho výdavky do 3 tisíc korún. Hlinka i ostatní odsúdení apelovali proti rozsudku, a tak boli do vybavenia apelácie dočasne prepustení na slobodu. Hlinka sa v tom čase nesprával pokojne, aby mu súd zľavil z trestu, ale tých pár mesiacov využil agitačne. (SIDOR, K. – VNUK, F. 1990)

Medzitým hľadal spojencov medzi kňazstvom, laikmi aj hierarchiou. Slovenskí kňazi mali taký strach z hnevu maďarských biskupov, že Hlinkovi sa zdráhali poskytnúť viac, než modlitby. Na jeho stranu sa priklonilo najmä kňazstvo a nižšia hierarchia v Čechách a na Morave. Pre Hlinku vykonali veľa najmä moravský kňaz Alojz Kolísek a tiež vplyvný cirkevný hodnostár gróf Sigmund Ledóchowski. Mnohí kňazi z Čiech aj z Moravy sa dožadovali spravodlivosti pre Hlinku a písali listy do Ríma. Dňa 6. decembra 1907 nastúpil Hlinka do segedínskeho väzenia. Keď sa to dozvedel Hlinkov priateľ Dr. Kolísek ponúkol sa mu, že osobne pôjde do Ríma a ujme sa obrany jeho kauzy. Dostal plnú moc na jeho všestranné zastupovanie. Spoločne s Hlinkovým rímskym advokátom Dr. Carlom Marinim preštudovali všetky body Párvyho 46-stranovej obžaloby. Spolu pripravili prvý pripomienkový elaborát a potom vypracovali obširnu obhajobu s 12 prílohami v prospech Andreja Hlinku. Kongregácia snemu sa konala 12. decembra 1908 a po dlhšom uvažovaní sa rozhodla, že záležitosť si vyžaduje hlbšie preskúmanie, tak odložila konečné rozhodnutie na ďalšie zasadanie. Hlinka bol blízko k víťazstvu. Na ďalšom zasadnutí Kongregácie dňa 27. februára 1909 bol vynesovaný rozsudok, suspenzia sa nepotvrzuje. Párvy s týmto rozhodnutím nebol spokojný, ale jeho námietky snem neprijal.

Hlinka mohol znovu po troch rokoch slúžiť svätú omšu. Slúžil ju na Veľkonočnú nedeľu v segedínskej väzenskej kaplnke. Zo žalára ho prepustili 10. februára 1910. Odtiaľ šiel navštíviť priateľov a spolubojovníkov na Morave i v Čechách. Nakoniec navštívil v nemocnici v Budapešti chorého biskupa Párvyho. Oznámil mu, že nastupuje na farnosť

do Ružomberku. (VNUK, F. 1998)

Len čo Hlinka vyšiel zo segedínskeho väzenia, niekoľkí kňazi a svetskí boli poverení, aby špehovali, čo ide robiť. Ružomerskí kapláni boli dobre vycvičení, aby sledovali, kto chodí ku Hlinkovi, s kým sa rozpráva, komu píše a kto píše jemu. Hlinka toto všetko vydržal, pretože jemu šlo o získanie ružomerského ľudu. Vrátil sa ako víťaz a ľud vo veľkom navštevoval kostol, pretože si Hlinku veľmi vážil, keďže sám Sv. Otec zrušil jeho suspenziu. Jeho dvere na farnosti boli každému otvorené, ktokoľvek sa mohol prísť postávať. (MEŠŤANČÍK, J. – FUGA, F. – KIRSCHBAUM, J. 1991)

2.3 Černovská tragédia

Počas Hlinkovho suspendovania z farskeho úradu bol v Černovej postavený kostol. Postavili ho z jeho iniciatívy a z milodarov, ktoré sám zozbieral. Mal nádhernú štíhlu vežu a konkurenciu nemal ani v Ružomberku. Celá výstavba stála osemdesiat tisíc korún a bola postavená v neskorogotickom slohu. Prispeli naň takmer všetci obyvatelia Černovej. Podaktorí aj dobytok predali, len aby sa stavba mohla čo najrýchlejšie dokončiť. Hlinka žiadal finančnú pomoc od biskupa, od mesta a aj od krajiny. Niektorí si časť sumy mohol odpracovať, iní si zase požičali z banky a potom ručili svojím majetkom za stavbu kostola. (LAUČEK, A. 2007)

Rodáci žiadali biskupa, aby Hlinku poveril posviackou tohto svätostánku. On však nemal dovolené vykonávať kňazskú činnosť kvôli predvolebnej národnej agitácii vo voľbách v roku 1906. Zakázal mu to biskup Alexander Párvy, prezývaný aj Alexander Hrozný. Hlinka sa proti tomuto jeho rozhodnutiu odvolal. Spor bol teda prednesený pápežovi, no kým sa v Ríme rozhodne platil zákaz od biskupa. (KUNIAK, J. 1991)

Posvätením kostola bol teda poverený bývalý ružomerský farár Anton Kurimský. Ten rozhodol, že deň posviacky bude 27. októbra 1907. Kurimskému poslali Černovčania telegram a oznámili mu, že na tento čas si posviacku kostola neželajú. Biskup tým teda poveril dekana Martina Pazúrika z Liskovej, ktorý šiel dňa 27. októbra 1907 do Černovej. Slúžny z Ružomberku, Zoltán Pereszlényi dobre predpokladal, že sa ľud vzbúri. Poslal teda do Černovej 16 žandárov. Černovský ľud ale nechcel mať kostol od nikoho iného vysvätený, len od samotného Hlinku. Ľud pri vchode do dediny obkolesil prichádzajúce kočy, takže došli páni nemohli pokračovať v ceste. Ľudia na ulici na nich kričali: My sme vás nevolali! My vás nechceme! Dajte nám Hlinku! V tom žandári dostali rozkaz strieľať

do ľudu, ktorý bránil svoj kostol. Na pustej ulici zostalo ležať deväť mŕtvych a niekoľko ťažko ranených, ktorí napokon skonali v nemocnici. Dokopy bolo zastrelených pätnásť ľudí. Ľud sa bál vyjsť na ulicu, na ktorej ležali mŕtve telá černovských obyvateľov. Nakoniec sa ukázalo, že medzi mŕtvymi ležali aj Hlinkovi najbližší príbuzní. Trestne stíhaných bolo 55 osôb z Černovej, žandári tak chceli zbaviť dedinu vzbúrencov. Medzi nimi bola aj Anna Fulová, Hlinkova vlastná sestra. Dostala 3 roky väzenia a hneď ju zavreli. Ostatní dostali 1-2 roky. Hlinku označili za duchovného strojcu černovskej vzbury, lebo vraj svojimi súkromnými listami pošťoval svojich rodákov proti duchovnej a svetskej vrchnosti. Faktom však je, že Hlinka šesť týždňov pred krvavou udalosťou v Černovej odcestoval na rečnícke turné po Morave a Čechách. Do Černovej nenapísal ani riadok, takže ho nemohli považovať za strojcu vzbury. Ľud povstal kvôli krivde, ktorú na nich a na Hlinkovi páchali zaslepení uhorskí páni. Černovská tragédia otvorila oči Európe a poukázala na krvavé pomery, aké u nás panovali za Uhorska. (SIDOR, K. – VNUK, F. 1990) V skutočnosti však uhorskej strane nešlo o vysviacku kostola. Nepriamo šlo o akciu, ktorá bola namierená proti Hlinkovi a proti národne sebavedomému slovenskému ľudu. Táto udalosť bola symbolom vzopretia Slovákov proti tyranii a proti nadvláde vládnuceho režimu. Bola tiež výkrikom za slobodu a dôstojnosť. (BÁRTA, J. a kol. 1971)

2.4 Zrod 1.ČSR

Andrej Hlinka mal svojský prístup k československej vzájomnosti a k čechoslovakizmu. Je možné ho charakterizovať ako: česko-slovenská vzájomnosť áno, ale etnický čechoslovakizmus nie. Od začiatku bol za slovenskú svojbytnosť, aj keď jeho vzťah k československej otázke sa vyvíjal v pozitívnom smere. V rokoch prvej republiky sa potom táto Hlinkova predstava premenila do programu slovenskej autonómie. Keďže stál súčasne na strane československej vzájomnosti, mal mnoho priateľov z Moravy, ktorí sa objavili už v samých začiatkoch jeho politickej kariéry. Pomáhali mu aj v boji proti alkoholizmu niektorých z jeho farnosti.

Hlinka vždy tvrdil, že na zblíženie s Čechmi je potrebné, aby sme sa vzájomne lepšie spoznali. Preto privítal aj založenie Československej jednoty, hoci tomuto založeniu predchádzal pokus návratu Slovákov k spisovnej češtine. Vyčítal Čechom, že o Slovensku nevedia vôbec nič, alebo len veľmi málo. Neprejavujú záujem ho skutočne a hlboko

spoznať. Avšak napriek všetkým výčitkám a nespokojnosti, stále neprestal byť stúpencom československej spolupráce a vzájomnosti. Hlinka chodil a prednášal aj na Morave a v Čechách, pretože chcel, aby český národ spoznal slovenský ľud. Samozrejme, neboli v jeho živote, najmä do roku 1918 len svetlé chvíle. Niektorá česká tlač na Hlinku útočila a on neostal bez spätnej reakcie. Mal problémy najmä s niektorými českými politickými prúdmi, ktoré boli protikatolícke. S českými a moravskými katolíkmi mal však vždy dobré vzťahy, preto zostal stúpencom československej vzájomnosti. Pre slovenský národ bolo nevyhnutné aby sa neizoloval od ostatných národov, pretože by ho to pokorilo. Práve naopak, bolo potrebné aby sa otvoril smerom k svetu, k najbližšiemu národu. A takýmto národom, ktorý mohol Slovákom podať pomocnú ruku, bol národ český. Tento národ mal podstatne lepšie materiálne aj kultúrne postavenie i zázemie. (BIELIK, F. – BOROVSÝ, Š. 1991) Prvý verejný prejav československej politickej spolupráce na počiatku 1. svetovej vojny bola Clevelandská dohoda z dňa 23. októbra 1915. Uzavretá bola reprezentanti Slovenskej ligy v Amerike a Českého národného združenia na spoločnej konferencii v Clevelande. Podstatou tejto zmluvy bolo spojenie slovenského národa s českým len pod podmienkou, že pôjde o federatívny zväzok. Žiadala sa úplná autonómia Slovenska a teda aj vlastný snem a štátna správa. Kultúrna sloboda, plné právo používania slovenského jazyka ako štátneho jazyka a vlastná politická a finančná správa. V máji 1918 ju nahradila Pittsburská dohoda. Keď Hlinku navštívil v roku 1917 jeho priateľ z Moravy Dr. Kolísek, mal za úlohu zistiť, ako by sa Slováci zachovali, keby prišlo k spojeniu a vytvoreniu spoločného štátneho zväzku s Čechmi. (LETZ, R. - MULÍK, P. a kol. 2009)

Po dvoch týždňoch mu Hlinka odovzdal svoj názor na papieri. „*Som, ako aj okolo našej organizácie združení bratia, za úplné samourčenie národov. Nasledovne i Slováci musíme mať toto právo. Rozpomeňte sa na rok 1906-1907, keď som chodil a rečnil medzi Vami. Už vtedy som sa dosť jasne a určite vyjadril o našom pomere. Pomer náš k Čechom má byť bratský, nenútený, voľný, zo srdca a krvi pochádzajúci. Pravda, dnes je malý počet tých, ktorí takto zmýšľajú. Boja sa a strach má veľké oči. Česi sú náboženský radikáli. Soukup, Masaryk, Stránsky, Kramář, všetko samý strašiak pre pohodlného zmaďarizovaného kňaza. Český náboženský radikalizmus by ich nútil k ostrážitej práci, na ktorú sú naučení. U nás spolkov žiadnych. Česko je náboženským nepriateľom Ríma od Husa a Bielej hory. Všetko našťastie pripisujú Rímu a katolicizmu. So spojením sa i toto musí napraviť. My musíme Čechov nábožensky a Česi nás národne-hospodársky a kultúrne obrodiť. O reč sa nebojím, veď sme si skoro v jedno. Zničiť nás môže jedine ateizmus. Za to by som nechcel na seba zodpovednosť brať. Aké záruky dostaneme na tomto poli?*“

(SIDOR, K. – VNUK, F. 2008. s. 298,299)

V júli 1906 bola založená de jure samostatná Slovenská ľudová strana (SLS), ktorej rozkol bol prejavom diferenciacie v slovenskom hnutí. V tom čase bola táto diferenciacia úplne bežná, súvisela so sociálnym a hospodárskym vývojom. Avšak medzi jednotlivými politickými prúdmi na Slovensku naďalej pôsobil obranný mechanizmus, preto sa tu nachádzala aj opačná tendencia- zjednocovacia. Táto tendencia bola v prevahe aj pred vypuknutím vojny. Myšlienka vytvorenia národného zjednotenia a Slovenskej národnej rady (SNR) vznikla pri pohrebe Pavla Mudroňa, zosnulého predsedu Slovenskej národnej strany (SNS). Stretli sa na ňom predstavitelia všetkých slovenských politických prúdov. Toto národné zjednotenie, ktoré sa malo konať počas martinských augustových slávností, však prekazilo vypuknutie vojny. Ale i napriek tomu, myšlienka zjednotenia zostala vo vedomí všetkých politických prúdov. Práve preto počas vojny uznávali všetci vedenie SNS v Martine za centrum slovenského politického hnutia. Slovenskí predstavitelia vyhlásili na začiatku vojny politickú pasivitu, ktorej cieľom bolo zachrániť slovenských politikov pred stíhaním vtedajšej uhorskej vlády. Taktiež mala zabrániť tomu, aby si uhorská vláda vynucovala od Slovákov prejavy oddanosti a vernosti. Andrej Hlinka sa aktivizuje v priebehu roka 1917, zakladá tlačiareň v Ružomberku a zoskupuje okolo seba národne uvedomelých katolíckych kňazov. V tej dobe padá ruský cárizmus, USA vstúpili do vojny, začala prevaha na strane Dohody a začal mať úspech aj slovenský zahraničný odboj. Aj keď politika SLS bola samostatná, SNR a jej autoritu všetci rešpektovali. Na porade SNS Hlinka povedal, že aj keď má určité výhrady voči pokrokárom a socialistom, je ochotný spolupracovať v záujme národného programu. Matúš Dula, ktorý bol predsedom SNS zvolal v Martine 24. mája 1918 tajnú poradu. Riešila sa otázka politického programu, kde boli len dve možnosti. Buď utvoríme s Čechmi spoločný štát, alebo žiadame autonómiu v rámci Uhorska. Medzi slovenskými politikmi v lete roku 1918 začalo vytváranie SNR, ktorej sa zúčastnila slovenská reprezentácia. Predseda SNS na porade v Budapešti rozhodol, že sa pokúsi zorganizovať verejné zhromaždenie. Na tomto zhromaždení sa mala ustanoviť SNR. Ak by maďarská vláda toto verejné zhromaždenie nepovolila, čo sa aj čakalo, mala fungovať SNR navrhnutá na porade v Budapešti. V SNR bol aj Andrej Hlinka, ktorý ako jediný bol predstaviteľom SLS.

Dňa 30. októbra 1918 sa uskutočnilo Martinské zhromaždenie v Tatra banke. Na tomto zhromaždení bola prijatá Martinská deklarácia, ktorá predstavovala samourčovacie právo národov a určila SNR za jediné predstaviteľku, ktorá môže zastupovať slovenský

národ. Hlinka bol súčasťou dvadsaťčlennej SNR ako popredný slovenský politik, ktorý patril k najaktívnejším zo všetkých. Stále však nebol spokojný a žiadal aby sa SNR rozšírila a boli do nej doplnení ďalší dvadsiati členovia žúp, ktoré neboli v rade zastúpené. Hlinka sa tak ukázal ako človek, pre ktorého sú prvoradá celoslovenské záujmy. Nežiadal však väčšie zastúpenie katolíkov, ale reprezentatívnych zástupcov z celého Slovenska.

Hlinka bol s deklaráciou skutočne spokojný a na československé zjednotenie predniesol aj horlivý príhovor. Ako sa neskôr ukázalo, toto sformulovanie bolo prijaté ako politická taktika a nie ako trvalá zásada. Keďže maďarskí politici sa snažili si Slovensko udržať, bolo potrebné pred svetom manifestovať národnú jednotu. V Martine Hlinka opäť vystúpil ako expresívny rečník a tiež patril medzi najaktívnejších. Hneď v prvých mesiacoch agitoval za československý štát. Možno povedať, že sa oň aktívne pričínil a stál pri jeho zrodení. Pri tomto štáte zotrval až do svojej smrti a bojoval za autonómiu v rámci československej republiky. Jeho politika bola vyústením všetkého, o čo sa usiloval a spoločný štát s Čechmi bol jeho logickým vyvrcholením. Hlinka svojim dlhoročným úsilím bol jedným z jeho najvýznamnejších tvorcov. Neprestával bojovať za slobodu slovenského národa, za lepšie postavenie a uznanie jeho národných práv. Československý štát bol tak vyústením hľadania optimálneho riešenia pre slovenský národ. Andrej Hlinka bol zástancom spoločnej štátnosti, pretože to bola v tej chvíli najlepšia voľba. (BIELIK, F. – BOROVSÝ, Š. 1991)

Pre Slovákov toto spojenie znamenalo krok vpred. Bolo zavedené všeobecné volebné právo a voliť mohli aj ženy. O dva roky sa predĺžila povinná školská dochádzka, čo predstavovalo zmenu zo šesť na osem rokov. Zaviedla sa osemhodinová pracovná doba. Ľudia mali právo na spolčovanie aj na slobodu tlače. V školách sa vyučovalo v národnom jazyku a v roku 1919 bola v Bratislave postavená prvá univerzita. Bola to Univerzita Komenského, ktorá mala tri fakulty: právnickú, filozofickú a lekársku. (ŠPIESZ, A. 2002)

3 BOJ O DUŠU NÁRODA

3.1 Cesta do Paríža

Hlinka sa usiloval zabezpečiť existenciu nového štátu s podporou kňazstva a pospolitého ľudu. Priamo úmerne s tým, sa pražská vláda snažila o to, aby nahradila maďarskú vládnu moc nad Slovenskom československou. Na Slovensko sa dňa 4. novembra 1918 viezla prvá slovenská vláda. Vypravená bola vlakom z Prahy v sprievode deväťdesiatich českých žandárov. Zostavená bola z predsedu Vavra Šrobára a z ministrov: I. Dérera (vojsko a polícia), A. Štefánka (školsťvo a osveta), P. Blaha (zásobovanie). Neskôr sa k nim pridali Š. Janšák a K. Stodola. V Hodoníne sa konala porada novej vlády. Trvala celý deň a zástupcovia tu zostavili slávnostný manifest. O deň neskôr 6. novembra 1918 ho predniesli v Skalici narýchlo zvolanému ľudu. Bol to symbolický akt toho, že Slovensko sa stáva súčasťou Československa. Zaujímavosťou však je, že v prvej slovenskej vláde nebol žiaden z organizátorov martinského zhromaždenia. Praha mala na spravovanie Slovenska svojich ľudí, no zatiaľ však nevedela ako na ňom postupovať. Síce dostala vlastnú vládu, no bola zostavená z pro-českých politikov. Táto vláda bola vyjadrením politickej rovnosti, medzi Českom a Slovenskom. Neskôr však, akoby sa Praha začala spamätávať, pretože si myslela, že Slovákom poskytla príliš veľa. Odobrala im tak z právomocí. Slovenskej vláde bolo teda umožnené úradovať len osem dní.

Prvé zasadnutie Revolučného národného zhromaždenia bolo zvolané na 14. novembra 1918. Na ňom bol Tomáš Garrigue Masaryk zvolený za prezidenta a ustanovila sa československá vláda zložená z osemnástich členov. V jej popredí stál Karol Kramář. Svojich zástupcov v nej mali aj dvaja Slováci, Vavro Šrobár a Milan Rastislav Štefánik, ktorý bol zvolený za ministra vojny aj napriek tomu, že už bolo po vojne. V tej dobe sa nachádzal na Ďalekom východe. Štefánik skôr očakával, že sa stane ministrom zahraničia, preto nebol príliš nadšený tým, že mu prideliť ministerstvo vojny a navyše aj bez jeho vedomia. Toto ministerstvo vojny nemalo pridelenú ani žiadnu budovu, či úradníctvo. Rovnako sa vyjadril aj J. Škultétymu, ktorý mu k funkcií blahoželal v roku 1919 na Mierovej konferencii v Paríži. Povedal mu, že nechápe načo je národu ministerstvo vojny, keď vojna už skončila.

Osobou, s najväčšou mocou na Slovensku sa od novembra 1918 stáva Vavro Šrobár. Hoci nevyňikal žiadnymi mimoriadnymi schopnosťami, Prahe sa páčilo, že sa

z neho stal zrelý a nekompromisný Čechoslovák. (VNUK, F. 1998)

Bol stelesnením štátneho unitarizmu a začiatkom roka 1919 sa mu podarilo zminimalizovať kompetencie SNR, až ju nakoniec úplne odstránil. Hlinku trápil nie celkom jasný politický program a nezrelosť slovenskej politiky, ktorá dopomohla k tomu, aby sa Slováci stali postupným prívieskom českej časti spoločného štátu. (BIELIK, F. – BOROVSÝ, Š. 1991)

Hlinkova práca bola značne sťažená kvôli protikatolíckej nevraživosti, ktorá sa šírila na Slovensku. Mnohí Česi, ktorí prichádzali na Slovensko, boli protikatolícki orientovaní. Andrej Hlinka bol vymenovaný za jedného zo štyridsiaticich slovenských poslancov Revolučného národného zhromaždenia. Pre niekoho, kto si kvôli slovenskému národu toľko vytrpel, to bolo veľmi málo. Sklamala ho aj tá skutočnosť, že hoci je slovenských katolíkov viac, ako evanjelikov, medzi poslancami majú oveľa menšie zastúpenie. Niet sa teda čo čudovať, že Hlinka sa do Prahy nenáhlil. Možno keby nebolo jeho priateľa Kolíska z Moravy, ktorý ho o to žiadal, neprišiel by vôbec. Do parlamentu prišiel až koncom januára 1919 aj so svojim prvým prejavom. Jeho autorita bola taká veľká, že na Slovensku získal pre spoločný štát pospolité ľud aj kňazstvo. Medzitým ostatní predprevratoví Slováci odišli do Prahy naháňať sa za vplyvnými postaveniami. Česká strana začala od samého začiatku uplatňovať proti Slovákom politiku *divide et impera* (rozdeľuj a panuj). Vzala katolíkom podiel moci a preferovala výlučne „svojich ľudí“. Keďže Hlinka takýto neočakávaný vývoj nepredpokladal, rozhodol sa znovu obnoviť SLS ako ochrankyňu národných práv a slovenský kresťanských tradícií. Jej opätovné zavedenie sa uskutočnilo 19. decembra 1918 na Valnom zhromaždení v Žiline. Predsedom sa stal Andrej Hlinka a ako tlačový orgán vystupoval denník *Slovák*. V znamení hesla *Za Boha a národ*, ktorého sa Hlinka držal celý svoj život, nastupuje koncom roka 1918 znova na cestu plnú boja za katolicizmus. Bránil ho voči pokrokárstvu a husitizmu a žiadal, aby bolo Slovensko rovnoprávnym bratom Čechov v spoločnom štáte. Nedá sa nespomenúť ani jeho osobný motív, pretože Hlinka bol z tých katolíkov, ktorému skromnosť nebola príliš blízka. (VNUK, F. 1998)

Jeho kritik a bývalý spolupracovník Jur Koza Matejov o ňom povedal: „*Miluje svoju slávu, a to oveľa väčšmi, ako si to mnohí predstavujú. Hlinka chce mať uznanie a povedomie, že je na Slovensku najlepším národovcom, politikom a vodcom, ktorý vie najviac trpieť, pracovať, obetovať.*“ (VNUK, F. 1998.s. 49)

Začiatkom roka 1919 začal Hlinka cítiť obrovskú krivdu, pretože Praha ho začala stavať oveľa nižšie ako Vavra Šrobára, či Milana Hodžu. Cítil sa dotknutý a sklamaný

a pokladal to za osobnú i národnú prehru. Moc na Slovensku prevzal Šrobár a jeho hlasisti. Hlasisti boli príslušníci malej uvedomelej skupiny slovenskej inteligencie, ktorá bola združená okolo časopisu *Hlas*. Vychádzal v rokoch 1898-1902 v Skalici. Ich ideový vodca bol prof. Masaryk. Česká strana si Šrobára podmanila a on začal byť na Slovensku tvrdým a veľmi ochotným realizátorom pražskej politiky. Šrobár využíval tvrdé a bezohľadné opatrenia a zásady voči Slovákom, takže ľud začal mať pocit, že sa nič nezmenilo. Len maďarské panstvo vystriedalo české. Sám Hlinka mal o oslobodení úplne inú predstavu. Myslel si, že keď sa odtrhneme od Maďarov, pripojíme sa k Čechom a nie pod ich nadvládu. Túto krivdu sa snažil napraviť, pretože im chcel byť rovnocenným partnerom.

Počas jeho úvah nad slovenským ľudom a tým, ako zlepšiť politické postavenie Slovenska v československom štáte, navštívila republiku na jar 1919 delegácia Slovenskej ligy v Amerike a doniesla so sebou Pittsburskú dohodu. (VNUK, F. 1998) Tento dokument bol podpísaný v americkom meste Pittsburgh 31. mája 1918 predstaviteľmi Slovenskej ligy, Českého národného združenia a Zväzu českých katolíkov. Dohoda bola zostavená za prítomnosti Masaryka, ktorý bol prvým prezidentom Československa. (IVANIČKOVÁ, E. a kol. 2007) V Pittsburskej dohode jednoznačne rozhodli o politicko-právnom postavení Slovenska v spoločnom štáte s Čechmi. Slovákom bolo pridelené vlastné súdnictvo, snem a vnútorná správa. Úradným mal byť jazyk slovenský. Keď sa slovenská delegácia z Ameriky dostavila do Prahy, Hodža, Šrobár i Dérer im povedali, aby tento dokument nikam neniesli, ani aby ho nikomu nespomínali, pretože Slovensko už aj tak dostalo oveľa viac ako zaisťuje Pittsburská dohoda. Mnoho z nich sa dalo prehovoriť a boli odmenení rôznymi finančne zaujímavými funkciami. Pavol Šiška, jeden z mála, ktorý sa nedal zlákať odovzdal dohodu Františkovi Jehličkovi a Floriánovi Tománkovi. Jehlička sa začiatkom augusta 1919 okamžite vydal za Hlinkom na jeho farnosť do Ružomberka, aby mu ukázal text Pittsburskej dohody. Po dôkladnom preštudovaní textu dohody si Hlinka uvedomil, že v rukách drží dokument obrovskej ceny. Aj sám prezident Masaryk túto dohodu podpísal. Bol nadšený keď videl, že Slováci v Amerike uvážlivo prediskutovali a zazmluvnili pre nich primárne existenčné práva. Pretože na tie si v Martine v návale eufórie vôbec nespomenuli. Desil sa dôvodu, prečo chce Praha jestvovanie tohto významného dokumentu zatajiť. Vo svojom vnútri vedel prečo, videl v tom jasný dôkaz zrady. Nedokázal si však predstaviť, čo sa bude diať ďalej, ak nič nevykoná. Hlinka ako človek odvážnej a impulzívnej povahy, rozhodol sa okamžite zasiahnúť.

V rovnakej dobe sa konala Mierová konferencia v Paríži, kde Hlinka plánoval zúčastniť. Navrhol, že sa bude dožadovať toho, aby slovenská delegácia zaručila bratom

spod Tatier tie práva, ktoré im boli sľúbené v Pittsburskej dohode. Delegácia zo Slovenska na čele s Hlinkom prešla poľské hranice a vo Varšave im úrady vyhotovili falošné pasy. Hlinka mal vo svojom cestovnom pase meno Berger. Ďalej pokračovali vo výprave cez Rumunsko, Juhosláviu a Taliansko. Keďže nemohli pokračovať v ceste, pretože nemali francúzske víza, Jehlička odcestoval do Ríma, kde sa mu ich podarilo pre všetkých vybaviť. Konečne sa ocitli v Paríži. Nechceli byť nápadní, tak sa ubytovali v kláštore Sv. Ducha a nie v hoteli, kde by ich hľadali českí agenti. Priatelia z Poľska im pomohli s memorandom, ktoré chceli predložiť na zasadnutí. Nieslo názov *Za mier v strednej Európe- Memorandum Slovákov Mierovej konferencii*. (VNUK, F. 1998)

Obsah memoranda bol rozčlenený do niekoľkých kapitol. Prvá časť vyjadrovala novú nádej, ktorú predstavoval koniec vojny a sklamanie, keď Slováci v rámci československého štátu nedosiahli vytúženú autonómiu. Očakávali rovnocennosť, no namiesto toho sa dostali pod československú nadvládu. Tiež sa v memorande vyčítalo víťazným mocnostiam, že Slovákom nezaručili politickú samosprávu. V memorande sa nachádza aj text Pittsburskej dohody, a ďalej nasledujú časti v ktorých sa rozoberá nespravodlivé postavenie v spoločnom štáte s Čechmi v mnohých oblastiach. Najmä v oblasti jazyka, školstva, náboženstva a hospodárstva. V samom závere sa memorandum odvoláva na mierovú konferenciu a vyzdvihuje sa dôležitosť riešenia národnej otázky na Slovensku. (BIELIK, F. – BOROVSÝ, Š. 1991)

Medzičasom Slovákov v Paríži vypátrali a delegácia Československa ich nahlásila príslušným orgánom vo Francúzsku. Obvinili ich z držania falošných pasov a podlými spôsobmi sa im podarilo zneuctiť Hlinku a jeho spoločníkov. Bol im znemožnený prístup na Mierovú konferenciu a museli z Paríža odísť. Našťastie sa im však podarilo ešte pred odchodom doručiť memorandum do správnych rúk a na významné miesta. Síce sa ním na Mierovej konferencii v Paríži nezapodievali, memorandum sa však dostalo k mnohým diplomatom. Tí sa naň rozpamätali na prelome rokov 1937 a 1938, keď prišlo k politickej kríze ktorej vrcholom bol zánik versailského Československa. Hlinka a jeho štvorčlenná delegácia boli neúspechom z cesty do Paríža trpko sklamaní. Báli sa prísť naspäť na Slovensko, nakoľko domáca tlač ich počas ich pobytu v Paríži znenávidela. Nazvali ich klamármi a vlastizradcami. Keď Šrobár dňa 18. septembra 1919 rečnil v pražskom parlamente neudržal sa a začal pohrdať Hlinkom aj celým textom Pittsburskej dohody. Zbavil Hlinku aj celej delegácie, ktorá s ním bola v Paríži poslancskej funkcie, pretože vraj agitovali proti československej národnej jednote. Hlinka sa vrátil naspäť domov, no zvyšok jeho delegácie ostalo v zahraničí. Nechceli znášať následky svojho konania. Na Hlinku bol

doma vydaný zatykač, pohraničná stráž však bola veľmi prekvapená, keď sa dozvedela, že trestne stíhaný Andrej Hlinka sa svojvoľne pohybuje na slobode. Dupočila sa to od ľudu, ktorý videl 10. októbra 1919 Hlinku slúžiť svätú omšu v Ružomberku. Polícia a vládna moc sa však rýchlo spamätali. V noci dňa 12. októbra 1919 ho odvedli do štátneho väzenia v Mírove na Morave. (VNUK, F. 1998)

Vavro Šrobár spolu so slovenskou vládnu reprezentáciou pracovali na tom, aby bol Hlinka čo najrýchlejšie odsúdený a potrestaný za vlastizradu a politicky odstavený. Taktiež sa znepokojovali nad tým, že by prípadná Hlinkova činnosť mohla zneprijemniť voľby, ktoré sa blížili. Nežiadali si preto žiadne komplikácie. Tento Šrobárov zámer mal však svoje trhliny. Hlinka bol na Slovensku veľmi obľúbený preto tomu, že by chcel rozbiť spoločný štát takmer nikto neveril. Vládna reprezentácia v Prahe si myslela, že nastane pokoj, no Hlinkovo zatvorenie do väznice vyvolalo presný opak. Ľud a široká verejnosť začali protestovať a žiadali, aby Hlinku prepustili. (BIELIK, F. – BOROVSÝ, Š. 1991) Za Hlinkom stál jeho dlhoročný český priateľ Kolísek, ktorý ho chodil obraňovať aj u samotného prezidenta Masaryka. Nezabudol podotknúť, že toto súdne pojednávanie a prípadné Hlinkovo odsúdenie by mohlo mať negatívny dopad na už aj tak vyostrené československé vzťahy. Jeho činy odôvodňoval temperamentnou a výbušnou povahou. (VNUK, F. 1998)

Čo sa týkalo Hlinkovej viny, ani v Prahe nemali na túto skutočnosť všetci rovnaký názor. Postavili sa za neho ľudáci, ktorých viedol český kňaz Ján Šrámek a katolícke duchovenstvo. Tí sa vyjadrili tak, že u Hlinku ide len o „politickú hru“, preto ho neodsúdia. Táto prvá strana, ktorá verila Hlinkovi, prihliadala na jeho zásluhy o československý štát a trvala na tom, aby sa celá vec čo najskôr uzatvorila a Hlinka bol prepustený na slobodu. Druhá strana nástojila na tom, aby bol odsúdený. Ak by to však nebolo možné, nech mu je predĺžený pobyt vo väzení, aspoň do volieb a prijatia novej ústavy. Začalo sa viesť vyšetrowanie a chystali sa podklady pre súd. Informácie k obžalobe sa zháňali pomaly a boli plné protirečenia. Ani vrchní štátni predstavitelia nemali vo veci jednotný úsudok. Jedna časť tvrdila, že na Hlinkovo odsúdenie im chýbajú dôkazy, ktoré by dokázali jeho protištátnu činnosť. Čo sa týka parížskej cesty a memoranda, Hlinkova vina smerovala na jeho spojenie so zahraničnými veľmocami proti československému štátu. Tu však Hlinka zostal nepochopeným, pretože on nežiadal pomoc od nepriateľských mocností, ale obrátil sa na spojencov spoločnej republiky. Domáhal sa štátoprávneho zakotvenia Pittsburskej dohody. Iskrú viery v Hlinkovo odsúdenie živila len skutočnosť, že nelegálne prekročil hranice republiky, cestoval na falošný cestovný pas a diskutoval

s poľskou vládou, ktorá bola proti štátu, predovšetkým čo sa týkalo územia. Na druhej strane stáli svedkovia, najmä kňazstvo z Čiech a Moravy, ktorí vnímali Hlinku ako idealistu. Vypovedali v jeho prospech, lebo vedeli, že by nebol schopný vlastizrady. Keďže dôkazy proti Hlinkovi neboli dostačujúce, obžaloba sa dohodla, že by bolo najlepšie Hlinku zbaviť viny. Katolícke duchovenstvo by sa tak zbytočne nebúrilo a zabránilo by sa zbytočnému zhoršovaniu vzťahov na oboch stranách. Za ten čas sa však nič nedialo. Tak sa Hlinka 3. januára 1920 začal domáhať toho, aby ho prepustili, alebo aby začalo súdne pojednávanie. Obvinil ministra vnútra, že celú vec zdržuje a on už mohol byť na slobode. Na Hlinkovom stave sa však nič nezmenilo. Po väzení v Mírove bol preložený do Brodku pri Olomouci. Neskôr sa mu však zhoršil jeho zdravotný stav, tak ho previezli na liečenie do sanatória v Podolí pri Prahe.

Medzičasom sa konali voľby, kde bol Hlinka znovu zvolený za poslanca. Celá kauza okolo neho sa tak už nedala ďalej odkladať. Padlo konečné rozhodnutie a Hlinka bol na konci apríla 1920 omilostený. Aj keď Šrobár vystupoval proti nemu a žiadal jeho odsúdenie, vláda prišla nato, že Hlinkovo väznenie by nič nevyriešilo. Hralo by to do karát stúpencom za autonómiu, ktorí by z neho urobili mučeníka. Hlinka bol oslobodením označený za morálneho víťaza a Šrobár utrpel tvrdú porážku. (BIELIK, F. – BOROVSÝ, Š. 1991)

3.2 Hlinka na slobode

Hlinka sa 29. apríla 1920 vrátil naspäť domov do Ružomberka. Na stanici ho čakal dlhý rad jeho stúpencom, ktorí ho prišli pozdraviť. Sľúbil im, že neprestane usilovne pracovať, pokiaľ sa z červeného Slovenska nestane Slovensko biele a kresťanské.

Po skončení volieb v roku 1920 skončil Šrobárov absolutizmus a zostup jeho moci bol nezadržateľný. Na jeho mieste ho nahradil Dr. Ivan Dérer, ktorý bol vodcom sociálnych demokratov. Situácia začala byť ešte horšia ako za Šrobára, pretože Dérer a jeho sociálni demokrati neplnili nič zo svojich predvolebných sľubov. Táto nová vláda priniesla na Slovensko tuhú centralizáciu a postupnú čechizáciu. Slovenčina si tak nebola ani zďaleka rovná s češtinou, práve naopak stala sa akoby jej nárečím. Uvádza sa to aj v ústave z dňa 29. februára 1920 kde sa hovorí len o československom národe, národnosti a jazyku. Politická vláda v Prahe tak urobila zo Slovenska len hospodársky príviesok a krajinu s lacnou pracovnou silou. Len čo sa zišiel nový parlament, SĽS znova otvorila

otázku Pittsburskej dohody a nasledovné obdobie sa k nej opakovane vracala. Hlinka sa na text dohody neustále odvolával, chodil a agitoval po mestách aj dedinách. Tvrdil, že sme národ, ktorý chce a potrebuje žiť svoj národný, slobodný život. Tak ako je to stanovené v Pittsburskej dohode podpísanej 30. mája 1918.

Vo verejnom dianí bolo v rokoch 1920-1921 zrejme jediným svetlým bodom vymenovanie a vysvätenie troch biskupov zo Slovenska- Blahu, Vojtaššáka a Kmet'ka. Pre každého bolo prekvapením, že sa medzi nimi nenachádzal aj Andrej Hlinka. V tom čase to bola záležitosť spoločného československého štátu a Vatikánu. Uchádzač musel vyhovovať obom stranám. Nanešťastie to bolo v čase Hlinkovej parížskej cesty, takže Praha ho považovala za vlastizradcu a vo Vatikáne jeho autorita tiež prudko klesala. Nakoniec sa teda Hlinka v roku 1920 nestal biskupom. O rok neskôr však vláda v Prahe prehodnotila svoje rozhodnutie. Prišla nato, že ak by sa Hlinka stal biskupom jeho politická kariéra by išla bokom. Vláda už žiadne námietky nemala, no Vatikán trval na svojom. Pápež Piux XI. ho však o niekoľko rokov neskôr, dňa 9. marca 1927 vymenoval za protonotára, duchovného hodnostára na pápežskom dvore. (VNUK, F. 1998)

Hlinkova honba za slobodou a za práva Slovákov neprestávala. Žiadne tresty ani väzenie ho neodradilo. S nepriateľmi sa bil, snažil sa ich pokoriť a Slovensko ho nasledovalo. Keďže vedel, že národ ide za ním, prekážky sa mu zdolávali jednoduchšie. Jeho nebojácnosť a rozhodnosť sa preukázala aj počas župných volieb v septembri 1923. Vyhrala ich SLS, ktorá sa tak stala najsilnejšou stranou na Slovensku. Takáto obrovská masová podpora Hlinku vyľakala vládnuce kruhy. Začali ho zastrašovať a vyhrážať sa mu. Ľud však prekukol ich podlé úmysly a zostal oddaný Hlinkovi, ktorý si mohol právom nárokovať na titul „*vodcu národa*“. (MEŠŤANČÍK, J. – FUGA, F. –KIRSCHBAUM, J. 1991)

Na jeseň v roku 1925 sa konali ďalšie všeobecné voľby. Celé Československo bolo zrazu živé a plné agitátorov, ktorí chceli získať voličov na svoju stranu. V tomto smere toho najviac nasľubovali komunisti, ktorí sa naoko bili za autonómiu a právo na sebaurčenie. Tiež hovorili o práci a vyššej mzde pre robotníkov a o pôde pre roľníkov. Aby si slovenskí voliči nemýlili Šrámkovu československú stranu s tou jeho, rozhodol sa Hlinka zvolať mimoriadne zhromaždenie. Na ňom sa dňa 17. októbra 1925 v Ružomberku dohodli, že SLS sa premenuje a bude vystupovať pod menom Hlinkova slovenská ľudová strana (HSLS). Výsledky volieb, ktoré sa uskutočnili 15. novembra 1925 šokovali celý svet, nielen Prahu. Slováci sa nedali nahovoriť na predvolebné sľuby komunistov a socialistov. Z veľkej časti volili Hlinkovu stranu, ktorej hlavným cieľom bol boj za práva slovenského národa. HSLS dostala 34,3% všetkých hlasov, čo v praxi znamenalo 56% slovenských

hlasov. Stala sa z nej najsilnejšia politická strana, ktorej verí väčšina Slovákov. Na druhej strane toto víťazstvo znamenalo prehru socialistov. Hlinka tak splnil, čo sľúbil a urobil zo Slovenska, Slovensko biele. Obrovské volebné víťazstvo prekvapilo takmer každého, aj samotného Hlinku. Cítil zodpovednosť za všetky svoje skutky, keď vedel, že mu dôveruje veľká časť slovenského obyvateľstva a ich dôveru nechcel sklamať. V dňoch 27.-28. novembra 1925 sa v Trnave konalo zasadnutie novozvolených poslancov. Na tomto zasadnutí Výkonného výboru vydala HSĽS *Trnavský manifest*. Uistovala v ňom svojich voličov, že bude tvrdo pracovať a nesklame ich dôveru. V manifeste sa hovorilo o slovenskej autonómii, o úradnom slovenskom jazyku a tiež o samostatnosti v rámci samosprávy. V podstate šlo len o zopakovanie požiadaviek, ktoré boli zakotvené v Pittsburskej dohode. (VNUK, F. 1998)

V tvrdom boji o autonómiu Slovenska sa HSĽS mohla opierať nie len o prevažnú časť národa doma, ale tiež o Slovákov v Amerike. Veď aj Pittsburská dohoda vznikla na tejto pôde a bola spoločným cieľom oboch strán. Americkí Slováci už niekoľkokrát pozvali Hlinku na návštevu a on teraz toto pozvanie prijal. Do Ameriky odišiel koncom mája, pretože sa chcel zúčastniť Medzinárodného Eucharistického kongresu v Chicagu, ktorý sa konal v dňoch 20.-25. júna 1926. Okrem kongresu trávil čas putovaním medzi krajinami. Navštívil mnoho významných miest kde sa sústreďovalo americko-slovenské obyvateľstvo. V jednom zo svojich prejavov vzdal Hlinka poctu Slovákom za oceánom, pretože nebyť ich, Slováci by boli ešte stále pod maďarským útlakom. Hlinka tiež dostal od svojich priateľov v Amerike radu, aby HSĽS vstúpila do vlády. Počas svojej cesty navštívil viac ako sto farností a rečnil na osemdesiatich zhromaždeniach. Hlinka pobudol v Amerike štyri mesiace a 13. októbra 1926 sa vrátil do rodnej vlasti. Po jeho návrate začína ďalšia fáza bojov za autonómiu. (SIDOR, K. – VNUK, F. 1990)

3.3 Vstup HSĽS do vlády a Tukov proces

Počas Hlinkovho pobytu v Amerike viedol HSĽS päťčlenný výbor. Parlamentným vodcom strany bol Jozef Tiso, ktorému pomáhali Juriga, Tuka, Krčméry a Ravasz. S Hlinkovým schválením viedol Tiso rokovania o možnosti vstupu HSĽS do vlády. Táto doba sa niesla v duchu očakávaní a dňa 15. januára 1927 sa takmer na všetkých titulných stranách novín objavila správa, že sa HSĽS dostala do vládnej koalície. (VNUK, F. 1998) V deň vstupu do vlády Hlinka napísal hlavný dôvod, prečo sa tak rozhodol „*Za všetko beriem zodpovednosť pred históriou, pred Bohom a pred národom. Ja som si vedomý, že ma budú napádať, že málo znesiem. Ale aj to viem, že by ma väčšmi napádali, keby som na Slovensko ešte raz bol pustil červenú ranu. Nepustíme ju, lebo Slovensko potrebuje kľudný a pokojný vývin.*“ (FAGUEA, L. 1943. s. 105)

Strane boli pridelené aj dve ministerstvá, ministerstvo zdravotníctva, ktoré bolo neskôr pridelené Dr. Tisovi a zjednotenie zákonov, ktoré dostal Dr. Gažík. Hlinka o tomto kroku informoval aj svojich voličov, ktorým v rozsiahlom článku *Vstúpili sme do vlády*, vysvetlil svoje konanie. Článok vyznel skôr ospravedlňujúco, no Hlinka v ňom objasnil, že tak nekonal kvôli ministerským kreslám, ani peniazom. Nie každý však jeho odvážnym slovám veril. Po určitom čase aj sám prišiel na to, že ani vstup ľudáckych ministrov do vlády nezmenil nič na prístupe Prahy k požiadavkám Slovenska. Rozčarovanie a pobúrenie sa preukázalo aj vo vnútri strany, kde sa najneúprosnejším kritikom vstupu HSĽS do vládnej koalície stal Ferdiš Juriga. Bol akýmsi poslom nesúhlasu, ktorí vyjadrovali nespokojní voliči-ľudáci. Popri verejných záujmoch ho hnali aj osobné motívy. Myslel si, že po vstupe do vlády sa stane aspoň ministrom, no jeho očakávanie neboli naplnené. Jeho vzťah k Hlinkovi postupne upadal a svoju nespokojnosť a výhrady voči politike HSĽS začal postupne publikovať v týždenníku *Slovenské ľudové noviny*. S odstupom času je vidno, že vstup HSĽS do vlády nebolo najsprávnejším rozhodnutím a Hlinka zaň musel tvrdo pykať. Voliči boli nespokojní, pretože nepostrehli žiadne výrazné zlepšenie postavenia v spoločnom štáte. Ďalším nespokojným bol poslanec Vojtech Tuka, ktorý však proti Hlinkovi nijak verejne nevystupoval. No práve on bol príčinou, prečo HSĽS napokon z vlády vystúpila. (VNUK, F. 1998)

Tuka zastával v HSĽS popredné miesto, skoncipoval prvý návrh vládneho zákona o autonómii Slovenska, zostavil niekoľko memoránd a šíril ich v cudzine. Odporcovia HSĽS mu vyčítali, že stojí na maďarskej strane. Útoky voči jeho osobe vyvrcholili v roku 1928, keď bola uverejnená jeho politická úvaha o spoločnom štáte v časopise *Slovák*.

Mala názov *V desiatom roku Martinskej deklarácie* a Tuka sa v nej zamýšľal nad budúcim postavením Slovenska v Československu a nad potrebou úpravy vnútroštátnych vzťahov. Bola to len obyčajná, nevinná úvaha. Prešla dokonca aj štátnou cenzúrou, ktorá mala zaručiť aby sa nikde nič nepopísalo proti spoločnému štátu. Rozhnevala však českú stranu, ktorá uznávala len ústavou potvrdený jednotný československý národ. Obvinili ho, že agitoval proti národnej jednote a spoločnej integrite. Prepukla voči nemu nenávisťná kampaň, ktorá ho mala zdiskreditovať a vyradiť z verejného diania. Na jeho strane však stál Hlinka, ktorý sa vyjadril, že Tuka konal len v záujme strany. Protitukovská kampaň nabrala na celoštátnych rozmeroch. Hlinka a ľudáci zo začiatku zľahčovali vážnosť danej situácie, pretože netušili, že jeho zverenec má toľko nepriateľov na českej strane a bohužiaľ aj vo vnútri HSĽS. Nenávisť voči Tukovi bola tak rozšírená, že po určitej dobe ho začali z vlastizrady viniť aj voliči, či niektorí ľudáci. Hlinka poradil Tukovi, aby sa začal brániť, nakoľko on ako právnik sa bude vedieť dôstojne obhájiť aj sám. (SIDOR, K. – VNUK, F. 1990)

Hlinka stál za Tukom najmä preto, že si ho vážil ako vzdelaného katolíka. Videl ho ako človeka, ktorý svoju kariéru zasvätil strane, ktorá presadzuje program autonómie Slovenska. Vedel, že úbohý Tuka sa dostal do nemilosti niektorých politikov a tlače, najmä vďaka svojim častým cestám do zahraničia a uverejňovaním niektorých kontroverzných článkov. (LETZ, R. - MULÍK, P. a kol. 2009.)

Kampaň proti Tukovi však mala rýchly priebeh a v máji 1928 na neho Dr. Ivánka podal niekoľko trestných oznámení. Vďaka nim bol o niekoľko mesiacov neskôr zbavený poslaneckej imunity. Začiatkom roka 1929 ho zadržali a v lete súdili. Celý priebeh súdneho procesu trval 10 týždňov a Tuka v ňom bol obvinený z velezrady a verejnej vzbury. Dňa 15. októbra 1929 vyniesol súd verdikt, v ktorom ho odsúdili na pätnásť rokov väzenia a tri roky straty občianskych práv. (MEŠŤANČÍK, J. – FUGA, F. –KIRSCHBAUM, J. 1991)

Tento tvrdý a nespravodlivý rozsudok označil Andrej Hlinka za akt pomsty nielen voči Tukovi, ale aj voči jeho politickej strane. Na znak svojho nesúhlasu vydal nariadenie, aby HSĽS vystúpila z vládnej koalície. Konali sa tak predčasné voľby do ktorých vstupoval Hlinka s ťažkým srdcom, kvôli Tukovi a kríze vo vnútri strany. Vo voľbách dosiahla HSĽS len 28,13 % z celkového počtu platných hlasov, čo predstavovalo o štvrtinu menej hlasov ako v posledných voľbách. Po voľbách nastalo neúprosité spytovanie si svedomia. Voliči strany sa vzbúrili, pretože boli nespokojní s neuskutočňovaním predvolebných sľubov. Tak Hlinka začal znova tam, kde v januári 1927, pred vstupom

do vládnej koalície skončil. Aj napriek odchodu mnohých jeho spolupracovníkov zo strany a väznení Tuku mal stále mnoho prívržencov. Z nich si mohol vybrať svojich nových kolegov, ktorí s ním budú bojovať v ďalšej bitke za autonómiu. Táto bitka sa niesla v duchu *Slovensko Slovákom!* a predstavovala základné túžby Slovákov po spravodlivosti a zrovnoprávnení.

Vláda v Prahe bola z vývoja novej situácie na Slovensku bezradná. Prekvapene sa prizerala novej situácii a očakávala, že HSLS podľahne rozpadu. Boli však prekvapení, keď sa stal presný opak a táto strana vstala z popola a zázračne ožila. Na vývoj novej situácie však mali v Prahe jasnú odpoveď. Neustále zásahy proti HSLS, utláčanie a neprestajné obvinenia z vierolomnosti a zrady republiky. Nastalo tvrdé diskriminovanie a cenzúra ľudáckej tlače. Ľud však videl, ako je Hlinka nespravodlivo obviňovaný a tak s ním sympatizovali aj nekatolíci, či ľudia nábožensky vlaštní. Medzivojnové obdobie bolo charakteristické aj tichých zápasom o záchranu slovenčiny. Na jeseň 1931 boli vydané *Pravidlá slovenského pravopisu*, ktoré zhotovilo jazykové oddelenie Matice slovenskej. Príslušníci českej časti tohto oddelenia, vykonali určité tvaroslovné aj pravopisné zmeny, na zblíženie slovenského a českého spisovného jazyka. Touto cestou sa tak mal vyriešiť československý rozbroj o vlastný spisovný jazyk. Stal sa však presný opak, zdvihla sa vlna nepokojov a Andrej Hlinka spolu s ďalšími národovcami vyjadrili svoju nespokojnosť. Tento politický protest tak nadobudol celonárodný charakter. Slováci sa vyjadrili tak, že nikto ich jazyk pliesť a znevažovať nebude. V polovici mája 1932 tak zasadlo Valné zhromaždenie Matice slovenskej na ktorom sa preberali nezhody súvisiace so spisovnou slovenčinou. Zhromaždenie napokon vybralo nový výbor, ktorým sa správa Matice slovenskej dostala do slovenských rúk. Na jej čele stáli ľudia verní slovenskej otázke. Toto konanie však nezostalo bez spätnej väzby. Matica stratila finančnú podporu od pražských vládnych kruhov. Čím menej ju však podporovali vládne kruhy, o to viac sa o ňu opieral slovenský ľud. Celý tento národný boj za slovenčinu dal Hlinku dokopy s ďalším zástancom autonómie. Bol ním evanjelický kňaz a básnik Martin Rázus, ktorý viedol Slovenskú národnú stranu (SNS). Keďže obe tieto strany bojovali za spoločnú vec, niektorí členovia HSLS navrhli, aby spolu tieto dve strany úzko spolupracovali. Rázusova odpoveď bola kladná, tak SNS a HSLS spojili svoje sily. Vo Zvolene sa dňa 16. októbra 1932 konala spoločná manifestácia, kde sa Rázus s Hlinkom dohodli, že budú spoločne bojovať za autonómiu v zmysle Pittsburskej dohody. Ľud prijal toto spojenie s veľkým nadšením a videl v ňom možnosť víťazstva. (VNUK, F. 1998)

4 POSLEDNÉ ROKY ŽIVOTA

4.1 Pribinove oslavy v Nitre

Rok 1933 predstavoval 1100. výročie posvätenia prvého kresťanského chrámu na našom území, Pribinovho kostola v Nitre. Túto významnú skutočnosť chceli slovenskí katolíci aj patrične osláviť. Zrealizovanie osláv mal na starosti prípravný výbor, ktorý viedol nitriansky biskup Karol Kmeťko. Vládne kruhy v Prahe im však tento pôvodný plán zatrhli, pretože nechceli aby si Slováci usporadúvali celonárodné podujatia bez ich dozoru. Táto oslava mala vyzerat' ako manifest československého zjednotenia. Svoju reč mali predniesť rôzni predstavitelia, len Hlinka ani Rázus nie. Avšak takmer stotisícový ľud, ktorý navštívil dňa 13. augusta 1933 Nitru, chcel počuť predovšetkým tohto národného buditeľa. Vykrikovali *My chceme Hlinku!* Hlinka napokon vystúpil na pódium, pretože bol v danej chvíli jedinou autoritou, ktorá mohla upokojiť dav. (MEŠŤANČÍK, J. – FUGA, F. –KIRSCHBAUM, J. 1991)

Pred slovenským národom prečítal Nitriansku deklaráciu v ktorej stálo: „*Vyhlasujeme, že v štáte tomto chceme vidieť svoju budúcnosť, nielen ako národ svojprávny a nielen ako národ rovnoprávny s národom českým, ale aj ako národ samobytný, ktorý sám chce spravovať svoje veci a chce sám riadiť svoj osud. Vyhlasujeme, že svojich národných práv, v Pittsburskej dohode zabezpečených, sa nikdy nezriekneme a že za lepšie blaho národa slovenského bojovať budeme mužne a vytrvale, ako nám to káže povinnosť k slovenskému národu a posvätná pamiatka Pribinova. Slováci! Dnešné veľkolepé jedenáststoročné jubileum je živým dôkazom, že sme boli samobytným národom a takým chceme i ostať!*“ (SIDOR, K. – VNUK, F. 1990. s. 56)

Hlinka vedel, že vďaka Pribinovým oslavám je víťazstvo autonómie na dosah. Pražské vládne kruhy mali však na túto skutočnosť opačný názor. Namiesto toho, aby splnili Slovákom, čo je stanovené v Pittsburskej dohode a konečne ich tak uspokojili, začali túto situáciu riešiť trestnými opatreniami. Dočasne zastavili činnosť vydávania časopisu *Slovák* aj *Národných novín*. V decembri 1933 navštívil Slovensko aj minister zahraničia Edvard Beneš. Vysvetlil im, že by mali postupne splynúť s Čechmi, pretože autonómia by pre nich bola národnou samovraždou. Tieto Benešove slová si však Hlinka prečítal až v nemocnici v Trnave, kam sa dostal kvôli svojmu zlému zdravotnému stavu. (VNUK, F. 1998)

4.2 Boj za autonómiu pokračuje

Na jeseň v roku 1933 sa Hlinka dožil svojej sedemdesiatky. Po psychickej stránke bol stále odhodlaný bojovať, no jeho fyzická schránka začínala byť oslabená a podliehala chorobám pokročilého veku. V januári 1934 sa síce jeho stav o niečo zlepšil, ale každému bolo jasné, že na aktívnu politickú kariéru už nebude mať dost' síl. Toto tvrdenie bolo zrejme všetkým naokolo, len Hlinkovi nie. Hovoril, že bez svojej práce zostane jeho život prázdny. (MEŠTANČÍK, J. – FUGA, F. –KIRSCHBAUM, J. 1991)

Hlinka aj napriek oslabenému zdraviu stál na čele HSĽS a držal ju pevne vo svojich rukách. Jeho postavenie v strane nemohol nikto naštříbiť. Z nepochopiteľných dôvodov však rázne odmietal premýšľať nad svojim následníkom. Nasledujúce voľby sa konali 19. mája 1935 a Československo malo vystupovať ako jediná forma demokracie v strednej Európe. Zároveň boli tieto všeobecné voľby aj poslednými v predmníchovskom Československu. Hlinka s volebnými výsledkami nebol príliš spokojný, aj keď HSĽS posilnila svoje postavenie. Myslel si, že boj za autonómiu pritiahne viacej voličov a v parlamente tak obsadia viacej kresiel. Rok 1935 bol však aj rokom ďalších významných udalostí - po prvýkrát v dejinách Československa sa stal ministerským predsedom Slovák, Milan Hodža. T.G. Masaryk sa vzdal svojho prezidentského kresla, no ľudákom to však ľúto nebolo. Vedeli, že on im v boji za samostatnosť nepomôže. Jeho nasledovníkom bol Dr. Edvard Beneš, ktorý Slovákom prisľúbil autonómiu do konca roka 1936. Hlinka však už vtedy cítil, že jeho zvolenie bude politická chyba.

Začiatkom marca 1936 sa začalo rokovať o možnosti vstupu HSĽS do vlády. Iniciátorom bol Hodža, ktorý preukázal dobré úmysly, avšak sám bol zajatcom pražských kruhov. Ľudáci vytrvalo žiadali riešenie autonómie a spravodlivosti vo vnútri republiky. Nakoľko Hodža nič pozitívne pre Slovákov nevyjednal, HSĽS sa rozhodla, že s rokovaním o vstupe do vlády končí. Rok 1936 bol tiež rokom, na konci ktorého sľúbil prezident Beneš Slovákom autonómiu. Nič sa však nedialo, tak sa ľudáci začali sťažovať, že prisľub, ktorý im dal Beneš pred prezidentskými voľbami nesplnil. Ako alternatívu im navrhol len akúsi „decentralizáciu štátnej správy“, ktorú však nehodlali prijať.

Hlinka spolu s jeho novými mladými prívržencami rázne vystupovali proti každému odporcovi autonómie. Vedeli, že ich podporuje široká verejnosť, a tak sa nedali odradiť. Cítili, že len myšlienka autonómie môže zjednotiť celý národ. Praha však akoby tieto hlasy ľudu nepočula. Nechcela si pripustiť, že náznaky víťazstva myšlienky autonómie sa objavovali vo verejnom dianí stále častejšie. Nič si neprial väčšmi ako

to, aby víťazstvo prišlo ešte za jeho života.

Dňa 5. júla 1938 sa v Bratislave konala celonárodná manifestácia pri príležitosti 20. výročia podpísania Pittsburskej dohody. Zišla sa na nej aj delegácia Slovákov, ktorá pricestovala na Slovensko. Priniesla so sebou originálny text Pittsburskej dohody. Na túto manifestáciu, ktorá vyzerala ako veľké ľudové zhromaždenie sa prišli pozrieť obyvatelia zo všetkých častí Slovenska. Svoj krátky príhovor predniesol aj Andrej Hlinka, pre ktorého to bolo posledné vystúpenie na verejnosti. Jeho reč mala hlboký význam, vyjadrovala nadšenie z toho, že víťazstvo je na blízku. No ešte chvíľu treba vydržať a nepustiť. Bratislavská manifestácia za splnenie Pittsburskej dohody zožala obrovský úspech a bola nepopierateľným zábleskom autonómie. Ľudákov a Hlinku potešila, no protivníkov rozčúlila. (VNUK, F. 1998)

4.3 Smrť a pohreb Andreja Hlinku

V lete 1938 sa Hlinkov stav náhle zhoršil a 8. júla bol prevezený do sanatória v Bratislave. Lekári sa snažili zbaviť ho veľkých bolestí a aspoň o niečo mu predĺžiť život. Po dvoch týždňoch opustil steny sanatória a svojich priateľov a stúpencov ubezpečoval, že jeho zdravotný stav sa zlepšil a môže sa naspäť vrátiť do verejného života. Realita však bola iná, lekári povedali Hlinkovi, že mu dokážu predĺžiť život maximálne len o niekoľko mesiacov. Diagnózu prijal s pokorou, žiadal však aby bol prevezený do rodného kraja, pretože chcel zomrieť na ružomerskej farnosti. Hlinkov čas sa neúprosne blížil, začal upadať na tele aj na duchu. Popoludní dňa 7. augusta 1938 ho prišla navštíviť delegácia Slovákov z Ameriky. Hlinka im odovzdal dokument, ktorý napísal ako posledný vo svojom živote. Niesol názov *Posolstvo vďaka americkým Slovákom*. Na ďalší deň Hlinka podpísal nový vládny návrh zákona za autonómiu. (LETZ, R. - MULÍK, P. a kol. 2009.) Rapídne zhoršenie jeho stavu nastalo 12. augusta 1938, upadol do bezvedomia, no po niekoľkých injekciách sa prebral. Hoci mal vysokú teplotu, ešte stihol prehovoriť pár slov a pomodliť sa. Po skončení modlitieb sa dožadoval, aby k jeho posteli zavolali ešte zopár priateľov a spolubojovníkov, s ktorými chcel prehodiť posledné slová.

V Žiline sa 14.-15. augusta 1938 konal zjazd slovenskej mládeže. Hlinka im prisľúbil, že ak mu to zdravotný stav dovolí, príde ich pozrieť. Nakoľko však nebol schopný prísť do Žiliny, hoci veľmi chcel, nadiktoval svoj odkaz mládeži a celému národu Alexandrovi Machovi. Ten ho potom v Hlinkovom mene prečítal slovenskej mládeži.

(SIDOR, K. – VNUK, F. 2008.) „*Drahá moja slovenská mládež! Ako rád by som bol teraz s tebou. Ale v duchu som v Žiline. Vidím tvoj zjazd, tvoj vzlet, tvoju prípravu do vážnej práce a boja. Ja dokončievam môj boj tuzemský, ale zostanem s tebou, mládež moja a národe môj. Vyzývam vás k jednote a nepoddajnosti. Žehnám tvoju prácu, žehnám tvojmu boju. Boh ti pomáhaj, Boh ťa opatruj, buď s Bohom, národe môj!*“ (MEŠŤANČÍK, J. – FUGA, F. –KIRSCHBAUM, J. 1991. s. 173)

Na druhý deň, v noci 16. augusta 1938 Andrej Hlinka zomrel. Do Ružomberka prišlo mnoho telegramov a kondolencií, správa o Hlinkovom úmrtí sa rozšírila rýchlo. Rôzne české denníky, ktoré Hlinku počas jeho života kritizovali, teraz uznávali jeho veľkosť jeho ducha a najčastejšie polemizovali o tom, kto by sa mal stať jeho nástupcom. HSĽS sa však na smútočnom zasadnutí dohodla, že z úcty k Hlinkovej pamiatke bude jeho miesto predsedu na jeden rok prázdne.

Pohreb sa uskutočnil v sobotu 20. augusta 1938, za prítomnosti štyroch biskupov, 920 kňazov a takmer 80 tisícového ľudu. Odznali smútočné prejavy mnohých prítomných, Dr. Hodžu aj Dr. Tisa. Vo svojich prejavoch vyjadrili nádej, že spoločný Československý štát sa stane skutočným domovom pre všetkých Slovákov. Pochovali ho, na jeho želanie do krypty jezuitov. Horko zaplakali Slováci na celom svete.

Nekonečný zápas o autonómiu bol víťazne ukončený päťdesiat dní po Hlinkovej smrti. Autonómia bola slávnostne vyhlásená v Žiline 6. októbra 1938. Za krátku dobu sa zvyšné politické strany na Slovensku zlúčili s ľudovou stranou. Od začiatku novembra 1938 tak bola na Slovensku už len jedna strana- HSĽS, Strana slovenskej národnej jednoty. O pol roka neskôr bola vyhlásená slovenská samostatnosť. V strednej Európy tak vyrástol samostatný slovenský štát, ktorý bol „*ovocím Hlinkovho boja*“. Vláda chcela vzdať hold tomuto národnému buditeľovi, tak mu dala postaviť mauzóleum pre sarkofág s jeho telesnými pozostatkami. Do tohto pompézneho mauzólea ho previezli na prvé výročie úmrtia. Hlinkovi odporcovia sa ani po jeho smrti nevedeli vysporiadať s jeho osobnosťou a so slovenskou samostatnosťou. Z letiska Tri Duby odletelo dňa 22. septembra 1944 lietadlo, ktoré bombami poškodilo Hlinkovo posledné miesto odpočinku. Slovenská vláda na základe tohto ohavného činu, vydala nariadenie na premiestnenie jeho telesných pozostatkov. Chceli ho ochrániť pred jeho prípadnými ďalšími nepriateľmi, ktorí by chceli znesvätiť jeho pamiatku. Odviezli ho z Ružomberka a dodnes niekto nevie kam. (VNUK, F. 1998)

ZÁVER

Hlavným cieľom tejto bakalárskej práce bolo priblížiť neľahký život Andreja Hlinku a jeho boj za národné práva Slovákov. Naznačili sme dôležité momenty života tohto významného predstaviteľa, ktorý sa v medzivojnovom období zaslúžil o národnú svojbytnosť slovenského národa. Po svojej smrti mal mnoho nasledovníkov, najmä medzi mládežou a študentmi. Jeho HSLŠ pokladala za dôležité, aby sa na neho tak ľahko nezabudlo. Na konci roka 1938, niekoľko mesiacov po jeho smrti, vznikla z iniciatívy tejto strany masová organizácia mládeže. Táto organizácia niesla názov Hlinkova mládež a bola jedným z najväčších združení v období prvej Slovenskej republiky. Základy mala postavené na Spolku slovenských katolíckych skautov a skautiek. V organizácii Hlinkovej mládeže bol zriadený poriadkový polovojenský zbor Hlinkova garda. Každý člen mal byť novým Andrejom Hlinkom, bojovníkom za slovenský národ. Avšak nikto nepredpokladal, že vypukne vojna a útvary pomenované po tomto vodcovi národa sa zapletú do akcií s ktorými by samotný Hlinka určite nesúhlasil. Voľba názvu tak bola nešťastným výberom, nakoľko samotný Hlinka s nasledujúcimi udalosťami nemal nič spoločné. (Milla, M. 2008)

Veľký význam Andreja Hlinku spočíva v tom, že správne pochopil problémy pred ktorými stál slovenský národ na konci 19. a na začiatku 20. storočia. Otázka nedodržaného sľubu autonómie ho trápila a považoval ju za politickú aj osobnú prehru. Bol významným predstaviteľom, ktorý bojoval za slobodný slovenský národ. V súčasnosti sú po ňom na znak úcty pomenované mnohé ulice na Slovensku. Napríklad Trieda Andreja Hlinku v Nitre, Ulica Andreja Hlinku v Piešťanoch aj v Ružomberku a mnohé iné. Za spomenutie stojí tiež Námestie Andreja Hlinku v Žiline, na ktorom sa nachádza aj jeho bronzová socha v nadživotnej veľkosti. Do konca roka 2008 bol Andrej Hlinka vyobrazený aj na tisíc korunovej bankovke Slovenskej republiky.

V tejto práci sme sa snažili vyzdvihnúť dôležité momenty v živote Andreja Hlinku. Keďže významných činov tohto predstaviteľa bolo niekoľko, zamerali sme sa len na tie z nášho pohľadu najpodstatnejšie. Tým bol bezpochyby boj za autonómiu Slovenska, oslobodenie sa spod silňujúceho českého vplyvu, ktorý bol neskôr postupne vnímaný až ako útlak z českej strany. Hlinka sa splnenia svojich túžob a predsavzatí nedožil, no napriek tomu mu patrí popredné miesto v boji za národnoštátne záujmy slovenského národa.

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY

1. BIELIK, František. – BOROVSÝ, Štefan: *Andrej Hlinka a jeho miesto v slovenských dejinách : Zborník prednášok z vedeckého sympózia*. Bratislava : Da Veľ, 1991. 160 s. ISBN 80-900931-0-8
2. FAGULA, Ladislav G.: *Andrej Hlinka*. Bratislava : Generálny riaditeľ HSĽS, 1943. 178 s.
3. HOLEC, Roman: *Tragédia v Černovej a slovenská spoločnosť*. Bratislava : Matica slovenská, 1997. 270 s. ISBN 80-7090-377
4. IVANIČKOVÁ, Edita a kol.: *Kronika 20. storočia 1910-1918*. Bratislava : Fortuna Libri a denník SME, 2007. 255 s. ISBN 978-80-89144-80-8
5. KUNIAK, Juraj: *Pán Černovský*. Banská Bystrica : AGENS, 1991. 63 s. ISBN 80-900397-6-6
6. LAUČEK, Anton: *Černovčania: Andrej/ Cez utrpenie*. Bratislava : PostScriptum, 2007. 160 s. ISBN 978-80-969850-0-5
7. LETZ, Róbert. - MULÍK, Peter a kol: *Pohľady na osobnosť Andreja Hlinku*. Martin : Matica slovenská, 2009. 277 s. ISBN 978-80-7090-951-5
8. MEŠŤANČÍK, Ján – FUGA, František – KIRSCHBAUM Jozef: *Andrej Hlinka v slove a obraze*. Toronto/Ružomberok : Zahraničná Matica slovenská, 1991. 349 s.
9. MILLA, Michal: *Hlinkova mládež 1938-1945*. Bratislava : Vydavateľstvo Michala Vaška, 2008. 280s. ISBN 978-80-89335-04-6
10. SIDOR, Karol. – VNUK, František: *Za Boha a národ*. Toronto/Bratislava : Zahraničná Matica slovenská, 1990. 72 s.
11. SIDOR, Karol - VNUK, FRANTIŠEK: *Andrej Hlinka*. Bratislava : Lúč, 2008. 1032 s. ISBN 978-80-7114-682-7
12. ŠPIESZ, Anton: *Dejiny Slovenska*. Bratislava : Perfect a. s. ,2002. 301 s. ISBN 80-8046-190-2
13. TIBENSKÝ, Ján a kol.: *Slovensko Dejiny*. Bratislava : Obzor, 1971. 856 s.
14. VNUK, František: *Andrej Hlinka, tribún slovenského národa*. Bratislava : THB, 1998. 165 s. ISBN 80-967946-1-2